

Badania koniunktury IRG SGH. Historia równoległa

Streszczenie

Upływ czasu związany z wprowadzeniem i rozwinięciem badań koniunktury metodą testu koniunkturalnego w Polsce skłania do syntezy i podsumowania dotychczasowych rezultatów badawczych. Jednocześnie warto przypomnieć historię implementacji tej metody badawczej w warunkach bardzo wczesnej fazy gospodarki rynkowej, zarówno z organizacyjnego jak i badawczego punktu widzenia. Pierwsze doświadczenia sięgają bowiem końca lat 80. ubiegłego wieku. W tym czasie pierwsze eksperymenty z tą nową w warunkach polskiej gospodarki metodą rozpoczęły dwie uczelnie: Szkoła Główna Handlowa i ówczesna Akademia Ekonomiczna w Poznaniu. Jak pokazuje doświadczenie, drogi te okazały się odmienne. Pierwsza, reprezentowana przez Instytut Rozwoju Gospodarczego, prowadziła do powstania i utrzymania ośrodka badawczego z własną bazą danych. Druga, reprezentowana przez Katedrę Mikroekonomii, polegała na przekazaniu własnych doświadczeń Głównemu Urzędowi Statystycznemu i współpracy z tym ośrodkiem.

Artykuł skupia się na historii wprowadzenia badań koniunktury metodą testu koniunkturalnego do GUS, traktując to jako równoległą ścieżkę wobec koncepcji budowania własnego ośrodka badawczego. W końcowej części podkreśla się wady i zalety obu rozwiązań.

Słowa kluczowe: badania koniunktury, metoda testu koniunkturalnego, CIRET, GUS, IRG SGH, historia badań w Polsce

Kod klasyfikacji JEL: B41, C83, E32

[±] Katedra Mikroekonomii, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

Małgorzata Kokocińska[±]

Business Cycle Research of RIED (WSE). Parallel history

Abstract

Time passing associated with the introduction and development of business survey in Poland has led to the synthesis and summary of existing research results. At the same time it is worth recalling the history of the implementation of the business tendency surveys in a very early stage of the market economy, from both an organizational and research points of view. The first experience dates back to the late 80s of the last century. At that time, the first experiments with the new method in conditions of the Polish economy began at two universities: Warsaw School of Economics and University of Economics in Poznań. As the experience shows, these ways turned out to be different. The first, represented by the Research Institute for Economic Development (RIED), led to the creation and maintenance of a research center with its own database. The second, represented by the Microeconomic Department, was to transfer its own experiences to the Central Statistical Office (CSO) and cooperation with it.

The article focuses on the history of the introduction of the business survey method to the Central Statistical Office, treating it as a parallel track to the concept of building its own research center. In the final section the advantages and disadvantages of both ways are presented.

Keywords: business and consumer surveys, CIRET, CSO, RIED WSE, history of research in Poland

JEL classification: B41, C83, E32

[±] Department of Microeconomics, Poznań University of Economics

1. Wprowadzenie

Inspiracją do napisania poniższego tekstu stał się rozwój badań koniunktury gospodarczej w Polsce, a bezpośrednią okazją – jubileusz istnienia Instytutu Rozwoju Gospodarczego Szkoły Głównej Handlowej. Upływ czasu związany z wprowadzeniem i rozwinięciem badań koniunktury metodą testu koniunkturalnego w Polsce skłania do pewnej syntezy, zarówno z organizacyjnego jak i badawczego punktu widzenia. Pierwsze doświadczenia sięgają bowiem końca lat 80-tych ubiegłego wieku. W tym czasie pierwsze eksperymenty z tą nową w warunkach polskiej gospodarki metodą rozpoczęły dwie uczelnie: Szkoła Główna Handlowa i ówczesna Akademia Ekonomiczna w Poznaniu. Drogi rozwijania tej metody przez obie uczelnie były niezależne, ale, jak potwierdziło wieloletnie doświadczenie, podporządkowane idei współpracy w miejsce konkurencji. Model rozwoju tych badań w przypadku IRG SGH był nastawiony na rozwój wewnętrzny, a w przypadku AE w Poznaniu na rozwój zewnętrzny. W wyniku istnienia tych dwóch ścieżek, po 25 latach badania te stanowią flagową specjalność Instytutu Rozwoju Gospodarczego SGH z własną bazą danych, ale równocześnie docenianą część działalności Głównego Urzędu Statystycznego, który wdrożył tę metodę do swojej praktyki, korzystając z dorobku obecnego Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. Artykuł koncentruje się na drugiej z tych ścieżek, wskazując na jej specyficzne uwarunkowania oraz dorobek, nawiązując w końcowej części do wspólnej dla wszystkich badaczy platformy prezentacji wyników badań, jaką tworzą konferencje CIRET (*Centre for International Research on Economic Tendency Surveys*). Jego celem jest próba chronologicznego uporządkowania podejmowanych wyzwań i problemów, na jakie napotkano w trakcie wprowadzenia innowacyjnej metody do kraju będącego na początku transformacji systemowej. Perspektywa historyczna ma bowiem w tym przypadku znaczenie.

2. Jak to się zaczęło

Historia badań koniunktury metodą testu koniunkturalnego, widziana z perspektywy dzisiejszego Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, sięga 1988 roku. Od tego roku prowadzone były kwartalne badania aktywności gospodarczej metodą testu koniunkturalnego w przemyśle przetwórczym przez Katedrę Mikroekonomii ówczesnej Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, pod kierunkiem Marka Rekowskiego. W drugiej połowie lat 80., jeszcze przed przełomem gospodarczym 1989/1990, miały one charakter pilotażowy i ograniczały się do województwa poznańskiego. Odbiorcą tych analiz był Urząd

Wojewódzki w Poznaniu, który wykorzystywał wyniki badań do ocen gospodarczych przekazywanych do jednostek nadrzędnych. Ich wartością poznawczą zainteresował się Departament Analiz Centralnego Urzędu Planowania (CUP) w osobie dyrektora Krzysztofa Lutostańskiego, późniejszego wiceprezesa Głównego Urzędu Statystycznego.

Wzajemne przekonanie do inicjatywy i użyteczności tych badań zaowocowało zorganizowaniem kilku seminariów przez takie instytucje jak: Departament Analiz CUP, Instytut Gospodarki Narodowej, Urząd Wojewódzki w Poznaniu, Zarząd Regionu Wielkopolska NSZZ „Solidarność”, Komitet Badań Naukowych. W pierwszej kolejności przedmiotem tych seminariów była ocena wartości poznawczych jakościowych wskaźników koniunktury (Barczyk, Kalinin i Kokocińska, 1989) oraz ocena samej metody testu koniunkturalnego do badań zmian aktywności gospodarczej przedsiębiorstw (Rekowski, Kalinin i Kokocińska, 1990). Równocześnie podejmowano pierwsze próby bieżących diagnoz i prognoz gospodarczych. Były one odnoszone do sektora małych i średnich przedsiębiorstw (Kokocińska, 1990), do oceny sytuacji ekonomicznej całej gospodarki (Barczyk i Kokocińska, 1991), przemysłu przetwórczego (Kokocińska i Przybylska-Kapuścińska, 1991), a także rynku pracy (Barczyk, Kokocińska i Przybylska-Kapuścińska, 1992). Osobnym nurtem analiz było formułowanie krótkookresowych prognoz w okresie transformacji gospodarczej w kontekście ich użyteczności dla budowy makroekonomicznych modeli. Wiązało się to z uczestnictwem w konferencjach organizowanych przez Instytut Ekonometrii i Statystyki Uniwersytetu Łódzkiego (Kokocińska i Przybylska-Kapuścińska, 1990, 1991, 1992). Intensywna merytoryczna współpraca została także nawiązana z nieistniejącym już dziś Zakładem Badań Statystyczno Ekonomicznych PAN afiliowanym przy GUS.

W tym wczesnym okresie badań miała miejsce pierwsza próba koordynacji badań metodą testu koniunkturalnego w Polsce i głównych ośrodkach europejskich. Pierwsze międzynarodowe warsztaty odbyły się w czerwcu 1991 roku w Monachium. Jego inicjatorem był Ifo (*Institut für Wirtschaftsforschung*) w Monachium oraz OECD, a przedmiotem dyskusji była ocena możliwości prowadzenia w Polsce i innych krajach transformacji – w szerszym zakresie niż dotychczas – badań koniunktury metodą testu koniunkturalnego. W tym samym roku miała miejsce XX konferencja CIRET w Budapeszcie, która odbywała się, podobnie jak seminarium w Monachium, w duchu włączenia krajów wschodzących do systemu badań koniunktury, prowadzonych od lat 50. w krajach rozwiniętych gospodarczo. Głównymi ośrodkami badań koniunktury w tym

czasie, poza Ifo, były również INSEE (*Institut National de la Statistique et des Études Économiques*) w Paryżu oraz ISCO (*Istituto Nazionale per lo Studio della Congiuntura*) w Rzymie.

Przytoczony rozwój wydarzeń, ale także rosnące przekonanie o szczególnym znaczeniu alternatywnych badań gospodarki wobec oficjalnej statystyki państwowej, zapoczątkowały proces rosnącej współpracy i wdrażania tej metody badań przez „zespół poznański” do praktyki GUS. Decyzja ta była podyktowana brakiem warunków technicznych i organizacyjnych dla prowadzenia szeroko zakrojonych badań w ramach struktur uczelnianych. Nie zaprzestano jednak dotychczas prowadzonych badań. Oprócz badań kontynuowanych w cyklu kwartalnym na próbie 600 przedsiębiorstw państwowych, reprezentowanych przez przemysł elektromaszynowy, chemiczny, lekki i spożywczy przez AE w Poznaniu, w połowie 1992 roku równoległe zostały wdrożone do polskiej praktyki statystycznej badania aktywności gospodarczej przemysłu w cyklu miesięcznym, z afiliacją GUS i AE w Poznaniu na próbie 2400 przedsiębiorstw. W wyniku poprzedzającej to wydarzenie kilkuletniej współpracy zostało podpisane porozumienie pomiędzy Głównym Urzędem Statystycznym a Akademią Ekonomiczną w Poznaniu o długofalowej współpracy, w którym stwierdzono między innymi, że wypracowane w wyniku współpracy metody i techniki prowadzenia badań stają się trwałym elementem metodyki badań statystycznych GUS.

3. Pakt z Głównym Urzędem Statystycznym i jego uwarunkowania

Zapoczątkowanie badań przez GUS-AE Poznań wiązało się przede wszystkim z poszerzeniem próby badawczej i możliwością wprowadzenia podziałów przedsiębiorstw według nowych kryteriów. Do takich istotnych kryteriów zaliczono podział gospodarki na sektor prywatny i publiczny, podział przedsiębiorstw według wielkości zatrudnienia oraz podział według rodzajów działalności. W początkowym okresie prowadzono także analizy w podziale terytorialnym na województwa, które ze względu na bardziej priorytetowe inne przekroje badawcze zostały po pewnym czasie zaniechane. Zastosowanie wyżej wymienionych przekrojów badawczych miało podwójne uzasadnienie. Z jednej strony wpisywało się w nurt harmonizacji metody w stosunku do europejskich liderów, z drugiej strony stanowiło punkt odniesienia dla raczkującej dopiero statystyki w warunkach gospodarki rynkowej. Na początku lat 90-tych nawet w krajach wysoko rozwiniętych istniały różnice dotyczące zagadnień merytorycznych

i organizacyjnych w badaniach koniunktury. Każdy z krajów wypracował sobie najbardziej odpowiadający mu system badań. Różnice dotyczyły takich problemów jak: rodzaje ankiet, zawartość ankiet, okres, którego dotyczą, cel badań, anonimowość ankiety, szczególne cechy gospodarki, typ instytucji prowadzącej badania. Mógł to być – tak jak we Francji – urząd statystyczny lub – jak w Niemczech – kilka wyspecjalizowanych instytutów będących poza strukturami tzw. oficjalnej statystyki. Równocześnie, w celu umożliwienia porównań międzynarodowych w zakresie badań metodą testu koniunkturalnego Komisja Wspólnoty Europejskiej dążyła do stworzenia pewnych standardów analizy aktywności gospodarczej obowiązujących w ówczesnych krajach członkowskich. System ten obejmował ujednoczenie w zakresie:

- procedury realizacji badań i ich terminarza,
- doboru próby,
- metodologii badania,
- wyboru i kalkulacji wskaźników koniunktury,
- pytań ankiety (Kokocińska i Przybylska-Kapuścińska, 1997).

Organizowanie tych badań przez GUS-AE Poznań, początkowo jedynie dla przemysłu przetwórczego, musiało uwzględniać niektóre dyrektywy wspólnoty Europejskiej, w szczególności standaryzujące pytania ankiety przemysłowej, zarówno miesięcznej jak i kwartalnej. Zharmonizowany kwestionariusz miesięcznej ankiety przemysłowej obejmował sześć wymagalnych pytań dotyczących tendencji kształtowania się: produkcji w ostatnim okresie, poziomu zamówień krajowych, poziomu zamówień zagranicznych, poziomu zapasów, oczekiwań w zakresie produkcji w nadchodzących miesiącach i przewidywanych zmian cen sprzedaży produktów przedsiębiorstwa w najbliższych miesiącach. Wymagalne pytania w ankiecie kwartalnej dotyczyły: prognoz zatrudnienia w najbliższych miesiącach, barier działalności produkcyjnej, bieżących zdolności produkcyjnych, liczby zagwarantowanych miesięcy pracy przez zamówienia, tendencji w zakresie zamówień w ostatnich miesiącach, prognozy popytu zagranicznego w najbliższych miesiącach, stopy wykorzystania zdolności produkcyjnych oraz poziomu zapasów materiałowych. Odstępstwa wynikały z faktu wczesnej fazy transformacji i odziedziczonej struktury gospodarczej po poprzednim systemie; przykładowo, w Polsce uwzględniano przejściowo podział na sektor państwowy i prywatny.

W kontekście z kolei stopnia zaawansowania gospodarki rynkowej rok 1992 był szczególną cezurą czasową. Wtedy bowiem po raz pierwszy od przełomu gospodarczego uzyskano dodatnie tempo wzrostu PKB,

zrobiono milowy krok w dostosowaniu oficjalnej statystyki do systemu europejskiego, wprowadzając schemat Europejskiej Klasyfikacji Działalności oraz wprowadzono badania koniunktury do stałej praktyki GUS.

Należy podkreślić, że w gospodarce zmieniającej ustrój ekonomiczny zachodziły szczególnego typu relacje między oficjalną statystyką ilościową a statystyką o charakterze jakościowym. Wynikały one ze znacznych trudności znalezienia adekwatnych miar dla oceny procesu transformacji, wobec ciągle nieprzystającej do nowej rzeczywistości statystyki ilościowej. Szokowa terapia antyinflacyjna zmieniła na tyle warunki gospodarowania, że porównywalność danych ilościowych i ich ekonomiczna interpretacja zostały poważnie ograniczone. W tej sytuacji wyraźną przydatność wykazała metoda testu koniunkturalnego, która pozostawała neutralna wobec bezwzględnych zmian wielkości ekonomicznych, wskazując jedynie na ich kierunek zmian. W tym okresie to nie statystyka ilościowa weryfikowała wyniki badań koniunktury, lecz odwrotnie, jakościowe wskaźniki koniunktury stanowiły punkt odniesienia dla statystyki ilościowej i jej ewentualnych korekt.

Biorąc to pod uwagę wydaje się być zrozumiałe, że wszelkie analizy o charakterze diagnoz i prognoz gospodarczych miały w latach 90-tych krótkookresowy charakter i były podporządkowane stałym porównaniom i konfrontacjom z danymi statystyki ilościowej bądź też z innymi szeregami danych jakościowych o dłuższym horyzoncie czasowym. Takie porównania dotyczyły zarówno organizacji i metody badań, jak i uzyskiwanych wyników. Analizy porównawcze stopniowo były wiązane z jakimś fragmentem gospodarki, jak sektor małych i średnich przedsiębiorstw (Kokocińska, 1993), czy wybrane grupy produktowe (*Koniunktura gospodarcza ...*, 1997). Dotyczyły też środowiska innowacyjnego w gospodarce okresu transformacji (Gruchman, Kokocińska i Przybylska-Kapuścińska, 1995). Jednak dominującym profilem badań było porównywanie szeregów czasowych w celu sprawdzania użyteczności jakościowych wskaźników koniunktury. Wyniki tych badań były prezentowane na konferencjach CIRET w dekadzie lat 90-tych.

Aczkolwiek trudno definiować okres transformacji systemowej, to dekada lat 90-tych – z punktu widzenia postępów w diagnozowaniu gospodarki z udziałem badań koniunktury metodą testu koniunkturalnego, jak również objęcia badaniami przez GUS kolejnych sektorów, takich jak budownictwo i handel – stanowiła szczególny i charakterystyczny okres. Doświadczenie wynikające ze współpracy GUS z AE w Poznaniu pozwala

na wskazanie kilku aspektów adaptacji tej metody do warunków polskiej transformacji i jej specyficznych uwarunkowań.

Po pierwsze, w początkowym okresie transformacji istniała stosunkowo mała elastyczność dostosowań statystyki oficjalnej do zmieniającej się szybko gospodarki. Głównymi czynnikami ograniczającymi możliwości przystosowawcze, poza barierami instytucjonalnymi, były przemiany własnościowe z tworzącą się szarą strefą gospodarczą oraz trudności pomiaru rzeczywistej inflacji. W konsekwencji pojawiło się wyższe niż przeciętnie ryzyko błędu statystycznego czy fałszywej oceny zachodzących tendencji. Wskaźniki jakościowe spełniały, szczególnie we wczesnych latach dziewięćdziesiątych funkcję potwierdzającą wiarygodność danych ilościowych bądź sygnalizującą ewentualne rozbieżności.

Po drugie, badania metodą testu koniunkturalnego pozwalały na włączenie do systematycznych analiz statystycznych kategorii rynkowych, takich jak popyt czy ceny i związane z tym oczekiwania przedsiębiorstw, co było całkowitą innowacją. Badania te dostarczały także niekonwencjonalnych informacji na temat subiektywnych odczuć barier działalności gospodarczej, pozwalających zarówno na ich rangowanie jak i na ocenę zmian natężenia w czasie. W pracach nad konstrukcją ankiety starano się uwzględnić inne elementy, stanowiące uzupełniającą informację w stosunku do danych ilościowych. W ten sposób jakościowe badania koniunktury spełniały funkcję wypełniania luki w obszarach nieobjętych statystyką ilościową, co w okresie transformacji gospodarki wydawało się być szczególnie istotne.

Po trzecie, spektakularnym przejawem adaptacji metody testu koniunkturalnego do warunków transformacji było sporządzanie krótkookresowych prognoz. Radykalny spadek popytu w wyniku uwalniania cen, ograniczanie podaży pieniądza, a także otwarcie gospodarki spowodowały, że niezwykle istotne stały się oczekiwania przedsiębiorstw co do najbliższej przyszłości. Zakładając nawet ograniczoną zdolność poznawczą przewidywań przedsiębiorstw, należy podkreślić, że wiele z nich zaczęło uwzględniać zbiorcze wyniki tych ocen w swoich decyzjach produkcyjnych i cenotwórczych.

Po czwarte, w wymiarze metodologicznym stworzono podstawy do długookresowych ocen zmian w gospodarce. Dane powstające w wyniku badań koniunktury stały się z biegiem czasu w pełni porównywalną bazą danych statystycznych, przydatną nie tylko w okresie wczesnej transformacji, ale także w całym późniejszym okresie. Stworzyły podstawy dla bardziej zaawansowanych badań, periodyzacji etapów rozwoju

gospodarki, tworzenia wskaźników wyprzedzających, a także do badań w zakresie świadomości postaw rynkowych podmiotów gospodarczych (Kokocińska, 1997).

Niewątpliwy sukces adaptacyjny metody testu koniunkturalnego do warunków okresu transformacji był efektem współpracy i dużego zaangażowania wszystkich zainteresowanych stron. Z biegiem czasu GUS zaniechał bieżącej współpracy z grupą badawczą AE w Poznaniu, zdając się na własne doświadczenie i wiedzę. Tym samym współautorzy tego wdrożenia stali się równorzędnymi odbiorcami wyników badań w zakresie ogólnie dostępnym.

4. Nowe obszary i zaawansowane techniki badawcze w latach 2000-2012

Korzystając z dostępnych danych GUS w zakresie jakościowych wskaźników koniunktury, w kolejnych latach podejmowano inicjatywy ich wykorzystania w różnych zastosowaniach. Najszerze zastosowania wiązały się z programami badawczymi realizowanymi w ramach pozyskanych dwóch grantów badawczych. Jeden z nich dotyczył zintegrowanego systemu oceny aktywności przedsiębiorstw i prognozowania kategorii makroekonomicznych (1 H02C 05427), drugi dotyczył tzw. „tkanki przedsiębiorczości” w ujęciu regionalnym (1 H02C 04630). Oba granty zostały zrealizowane w Katedrze Mikroekonomii Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu i sfinalizowane w postaci publikacji książkowych w latach 2007 i 2008, zatytułowanych odpowiednio: *Zintegrowany system oceny aktywności przedsiębiorstw i prognozowania kategorii makroekonomicznych* (Kokocińska i Strzała, 2007) oraz *Entrepreneurial tissue and regional economy. Case studies of selected Polish and Spanish regions* (Rekowski (red.), 2008).

Już samo zestawienie problematyki badawczej wymienionych dwóch opracowań wskazuje na znaczne spektrum zastosowań wyników badań mających swe źródło w testach koniunktury.

W pierwszym przypadku celem podjętych badań była empiryczna weryfikacja możliwości zintegrowania wskaźników pochodzących z badań koniunktury z wybranymi wskaźnikami statystyki ilościowej w celu poprawy diagnozowania i prognozowania stanu koniunktury gospodarczej Polski. Założeniem pracy było wypracowanie adekwatnej procedury ekonometrycznej w celu odpowiedzi na pytanie, czy włączenie jakościowych wskaźników koniunktury do modeli makroekonomicznych wpływa na poprawę prognoz gospodarczych. Pracy towarzyszyło założenie,

że opinie formułowane na poziomie przedsiębiorstw mają rosnące znaczenie w gospodarce ze względu na jej mikroekonomiczne podstawy. W pracy świadomie pominięto szerszy kontekst ekonomiczny w znaczeniu teorii jak i opisu środowiska badań, skupiając się na metodzie badawczej. Sama procedura ekonometryczna została wypracowana na Uniwersytecie Gdańskim w ramach współpracy nad projektem (Kokocińska i Strzała, 2007).

W drugim przypadku, przedmiotem badań była tzw. „tkanka przedsiębiorczości”, będąca koncepcją wypracowaną dla badania rozwoju regionów na Uniwersytecie w Sewilii. Koncepcja ta zakładała, że warunkiem szybkiego wzrostu regionów z niską stopą bezrobocia jest łączne spełnienie kilku warunków świadczących o jakościowej strukturze przedsiębiorczości, takich jak między innymi: natężenie liczby firm zlokalizowanych w regionie, przeciętna wielkość przedsiębiorstwa, profil relacji z innymi przedsiębiorstwami, koncentracja produkcji i inne (Rekowski (red.), 2008). Z tego tytułu projekt koncentrował się na sektorze małych i średnich przedsiębiorstw. Wymagał on niektórych informacji, które nie były dostępne w źródłach statystyki ilościowej. Dotyczyło to przede wszystkim problemu stabilności regionalnej tkanki przedsiębiorczości, powiązanej zarówno z wahaniami produktu jak i podziałem przedsiębiorstw na małe, średnie i duże. W tym kontekście niezwykle użyteczne okazały się dane pochodzące z testów koniunktury, które łączyły takie cechy jak: odpowiednia dla identyfikacji wahań produktu długość szeregów czasowych pozyskanych według porównywalnej metody, podział przedsiębiorstw sektora MŚP i wyodrębnienie małych i średnich przedsiębiorstw. Lukę stanowiły ujęcia regionalne, które, jak już wspomniano, zostały zaniechane w badaniach koniunktury GUS w ich wczesnej fazie wdrażania. Odpowiednią analizę uzupełnioną o dane ilościowe dla badanych regionów zawiera część pracy na temat stabilności tkanki przedsiębiorczości w regionie Wielkopolski i Pomorza (Jankiewicz i Kokocińska, 2008).

Biorąc pod uwagę również inne publikacje artykułowe pracowników Katedry Mikroekonomii UEP, uzasadniony wydaje się wniosek, że do wyników badań koniunktury, publikowanych przez GUS sięgano w wielu obszarach badawczych, na ogół traktując je jako wsparcie i uzupełnienie danych o charakterze ilościowym. Przykładem mogą być analizy dotyczące rynku pracy (Gaweł i Kokocińska, 2004), barier działalności przedsiębiorstw w różnych sektorach i grupach wielkości przedsiębiorstwach (Jankiewicz i Kokocińska, 2001, 2011). W ostatnim czasie na znaczeniu zyskują też analizy dotyczące wskaźników zaufania,

odniesione do różnych ujęć strukturalnych, a także do porównań międzynarodowych. Wyrazem podejmowanych nowych wyzwań w różnych okresach badań są prezentacje na konferencjach CIRET.

5. Aktywność na konferencjach CIRET, IRG SGH i UEP Poznań

W celu porównania inicjatyw badawczych podejmowanych w UEP, mających swoje odzwierciedlenie w artykułach przyjętych na konferencje CIRET, poniżej przedstawiono je na tle odpowiednich inicjatyw IRG SGH, który dysponuje własnymi szeregami danych. Uwzględniono konferencje, które odbyły się w okresie od 2000 do 2012 roku. Poza wskazanymi w tabelach autorami prezentacji na przywołanych konferencjach swoje wyniki badań przedstawiali także autorzy reprezentujący inne uczelnie i instytucje, takie jak Główny Urząd Statystyczny, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, czy Narodowy Bank Polski.

Na pierwszej w XXI wieku konferencji w Paryżu (tabela 1) dominowały referaty reprezentowane przez pracowników SGH. Dotyczyły one generalnie powiązań poziomu mikroekonomicznego, reprezentowanego przez jakościowe testy koniunktury, z oceną makroekonomiczną i polityką gospodarczą. Pojawiły się też próby bardziej zaawansowanych metod ekonometrycznych. Jedyne na tej konferencji referat z obecnej UEP dotyczył retrospektywnej analizy kształtowania się indeksów klimatu koniunkturalnego i roli makroekonomicznych przewidywań w okresie transformacji. Już następna konferencja, która odbyła się w 2002 roku w Tajpej (tabela 2), charakteryzowała się pod względem ilościowym równowagą przygotowanych opracowań. Ich tematyka, zarówno w przypadku SGH jak i UEP, była bardzo rozproszona. Wyraźnie dało się w tym okresie zauważyć indywidualne zainteresowania poszczególnych autorów wybraną problematyką.

Tabela 1. *Business surveys and empirical analysis of economic and social survey data*, 25 konferencja CIRET, Paryż, Francja, 11-14 października 2000 r.

IRG	UEP
<p><i>Polish composite indexes after two years of observations</i> Victor Zarnowitz, Maria Drozdowicz-Bieć</p>	<p><i>Business climate and macroeconomic expectations in Poland during transition</i> Ryszard Barczyk, Marek Rekowski</p>
<p><i>Macroeconomic indicators of business activity based on survey data</i> Zbigniew Matkowski</p>	
<p><i>Non-homogenous Markov models for Polish industry</i> Maria Podgórska, Anna Decewicz</p>	
<p><i>Survey data as a source of information for policy recommendations</i> Elżbieta Adamowicz, Anna Gutkowska, Jacek Kotłowski, Konrad Walczyk</p>	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CIRET, www.ciret.org.

Tabela 2. *Business surveys, cyclical indicators and consumer surveys*, 26 konferencja CIRET, Tajpej, Tajwan, 16-19 października 2002 r.

IRG	UEP
<i>The use of business survey data in analyses and short-term forecasting. The case of Poland</i> Elżbieta Adamowicz, Sławomir Dudek, Konrad Walczyk	<i>Use of business surveys data for analysis of interaction between cyclical situations and firms competitiveness</i> Małgorzata Kokocińska
<i>Econometric analysis of the construction firms' opinion on economic situation in Poland</i> Maria Podgórska, Anna Decewicz, Monika Dędyś	<i>Applications of neural networks in short-term forecasting of business situation in Germany and in Poland</i> Wiesław Łuczyński, Jacek Jankiewicz
<i>Business cycle interdependences between major European and Polish economies.</i> <i>An approach to creating environmental leading indexes</i> Maria Drozdowicz-Bieć, Agnes Biec	<i>Accuracy evaluation of the results obtained from the business tendency survey</i> Józef Garczarczyk, Radosław Matuszewicz
<i>Composite indicators of business activity for Poland based on survey data</i> Zbigniew Matkowski	<i>The behaviour of the real exchange rate over the business cycle</i> Michał Kruszka
<i>Similarity measures of growth trends and cycles</i> Sławomir Dorosiewicz, Tadeusz Dorosiewicz	<i>Forecast of exports and imports of a chosen country on the basis of business indicators of its main trade partners</i> Ryszard Stefański, Lech Wojciechowski

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CIRET, www.ciret.org.

Konferencja w Warszawie, która odbyła się w 2004 roku (tabela 3), zgromadziła z oczywistych względów największą liczbę referatów z obu uczelni. Dominował w nich profil makroekonomiczny, w dużej części dotyczący oczekiwań, ale także nowych obszarów badawczych, jak

przykładowo koniunktura w rolnictwie, na rynku ubezpieczeń, na rynku bankowym czy na rynku pracy. Znaczna część opracowań dotyczyła nowych metod badawczych, sprawdzających użyteczność szeregów danych pozyskanych z badań koniunktury do nowych obszarów zastosowań.

Wysoka aktywność uczestnictwa i prezentacji nowych analiz na kolejnych konferencjach CIRET został utrzymana i do dziś Polska zachowuje wysokie miejsce w rankingu liczby prezentacji wśród wszystkich krajów reprezentowanych na tychże konferencjach. W ostatnich czterech konferencjach, począwszy od 2006 roku (tabela 4) do 2012 roku utrzymała się przewaga SGH w liczbie przyjętych referatów na poszczególne konferencje. Jeśli chodzi o dominującą problematykę, to znaczące miejsce zaczęły zajmować analizy ekonometryczne, łączone między innymi z takimi zagadnieniami jak: inflacja, wskaźniki wyprzedzające, krzywa Phillipsa, czy prognozowanie makroekonomiczne. Podczas konferencji w Rzymie dwa referaty dotyczyły sektora budownictwa, który do tej pory był stosunkowo rzadko przedmiotem analiz.

Kolejna konferencja, która miał miejsce w 2008 roku (tabela 5) potwierdziła jedynie zachodzące tendencje w tematyce prezentacji. Z jednej strony kontynuowane było sprawdzanie za pomocą zaawansowanych metod statystycznych użyteczności pozyskiwanych danych, z drugiej strony zauważyć można rozszerzanie analiz na nowe obszary, takie jak rynkowe i instytucjonalne bariery działalności gospodarczej, efektywność prognoz na rynkach finansowych, kredyty gospodarstw domowych. Pojawiła się też po raz pierwszy problematyka synchronizacji cyklu koniunkturalnego w rozwiniętych gospodarkach rynkowych.

Dwie w ostatnim czasie zorganizowane konferencje CIRET – w Nowym Jorku i Wiedniu (tabele 6 i 7) – charakteryzują się taką samą liczbą referatów, afiliowanych przy SGH i UEP. Podczas każdej z tych konferencji zaprezentowano łącznie z obu uczelni po dziewięć opracowań, z tym że dwukrotnie więcej przedstawiono ze strony SGH niż UEP. Konferencje zarówno w Nowym Jorku jak i Wiedniu dowiodły, że metoda testu koniunkturalnego jest adekwatna między innymi do wyjaśniania szoków gospodarczych, takich jak światowy kryzys finansowy.

Tabela 3. *Economic tendency surveys and cyclical indicators*, 27 konferencja CIRET, Warszawa, Polska, 15-18 września 2004 r.

IRG	UEP
<i>The usefulness of business surveys data for short-term forecasting</i> Elżbieta Adamowicz, Sławomir Dudek, Konrad Walczyk	<i>Business tendency surveys in diagnosing and forecasting the market of insurance services in Poland</i> Józef Garczarczyk, Marek Mocek, Iwona Olejnik
<i>Are expectations of Polish industrial enterprises rational?</i> Emilia Tomczyk	<i>Banking business surveys data in diagnosing and forecasting situation of Polish economy</i> Józef Garczarczyk, Robert Skikiewicz
<i>Binary hidden Markov models in analysis of the results of business surveys</i> Monika Dędyś, Barbara Tarnowska	<i>Forecasting labour market situation on the basis of business survey data in Poland</i> Aleksandra Gawel
<i>Alternative sampling designs</i> Barbara Kowalczyk	<i>Economic situation test diagnostic values under the conditions of transformation and globalisation</i> Małgorzata Kokocińska
<i>A composite economic sentiment indicator for Poland</i> Joanna Klimkowska	<i>The role of monetary instruments in the stabilization policy in Poland during transition</i> Ryszard Barczyk, Michał Kruszka
<i>Influence of aggregation on long-memory measures with examples for exchange rates</i> Ewa Marta Syczewska	
<i>Macroeconomic performance in transition countries</i> Zbigniew Matkowski	
<i>Business conditions in agriculture</i> Eugeniusz Gorzelak	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CIRET, www.ciret.org.

Tabela 4. *Cyclical indicators and economic policy decisions*, 28 konferencja CIRET, Rzym, Włochy, 20-23 września 2006 r.

IRG	UEP
<i>Measuring the dynamics of respondents' opinions by means of non-homogeneous Markov chain</i> Anna Decewicz	<i>An empirical analysis of A.W. Phillips curve in Poland under transition</i> Ryszard Barczyk, Michał Kruszka
<i>Diagnosing and predicting inflation in Poland with application of Markov switching models and future inflation indicator</i> Piotr Białowolski, Piotr Zwiernik, Dawid Żochowski	<i>The construction and performance of composite indicators from the business tendency survey of the banking sector in short-term macroeconomic forecasting</i> Józef Garczarczyk, Robert Skikiewicz, Marek Mocek, Iwona Olejnik
<i>Using survey data for labor market leading index</i> Maria Drozdowicz-Bieć, Robert Pater, Marian Wargacki	<i>Forecasting Polish economic prospects based on an integrated approach</i> Małgorzata Kokocińska, Krystyna Strzała
<i>Regional business activity in a light of business surveys results</i> Elżbieta Adamowicz, Sławomir Dudek, Konrad Walczyk	<i>Forecasting power of the leading indicators in Polish industry and construction sectors</i> Jacek Jankiewicz

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CIRET, www.ciret.org.

Tabela 5. *Business tendency surveys and policy formulation*, 29 konferencja CIRET, Santiago de Chile, Chile, 8-11 października 2008 r.

IRG	UEP
<i>Logit models for analysing an impact of market and institutional barriers on performance of manufacturing</i> Elżbieta Adamowicz, Konrad Walczyk	<i>M. Kalecki model of the business cycle – an attempt of evaluation in the contemporary Polish economy</i> Ryszard Barczyk
	<i>Business cycles synchronization</i>

Missing data analysis in tendency surveys

Barbara Kowalczyk

Commercial bank lending policy and loan supply

Maciej Grodzicki, Grzegorz Hałaj, Dawid Żochowski

Cyclical fluctuations in Central and Eastern Europe and their conformity with the Euro Area

Zbigniew Matkowski, Mariusz Próchniak

Do sectoral surveys of business tendency in emerging economies enhance measurement of cyclical patterns of overall macroeconomic activity

Joanna Klimkowska, Sebastian Stolorz

Measurement of the exclusion of households from credit market – The case of Poland

Piotr Białowolski

Consumer survey data and short-term forecasting of households consumption expenditures in Poland

Sławomir Dudek

Forecasting with composite coincident and leading indexes and the CLIMA model

Maria Drozdowicz-Bieć, Piotr Białowolski, Katarzyna Lada, Robert Pater, Piotr Zwiernik, Dawid Żochowski

in developed economies and countries under transition

Michał Kruszka

The effectiveness of forecasting development of financial sector on the basis of business tendency survey data

Sylwester Białowas, Józef Garczarczyk, Marek Mocek, Robert Skikiewicz

Tabela 6. *Economic tendency surveys and the services sector*, 30 konferencja CIRET, Nowy Jork, USA, 13-16 października 2010 r.

IRG	UEP
<i>Business survey data in forecasting macroeconomic indicators with combined forecasts</i> Piotr Białowolski, Tomasz Kuszewski, Bartosz Witkowski	<i>Consumer confidence indexes in new EU member states</i> Małgorzata Kokocińska, Jacek Jankiewicz
<i>Unobserved component model with observed cycle</i> Sławomir Dudek, Dawid Pachucki	<i>Composite leading indicators in forecasting the cyclical fluctuations in the banking market</i> Robert Skikiewicz, Józef Garczarczyk
<i>Impact of overdue receivables on economic activity of enterprises</i> Piotr Białowolski	<i>The use of economic tendency survey methods and the evaluation of their usefulness – experts' evaluations</i> Sylwester Białowas
<i>Non-response and weighting systems in business tendency surveys</i> Barbara Kowalczyk, Emilia Tomczyk	
<i>Financial crisis and its effects on real economies in the light of quantitative and survey data</i> Elżbieta Adamowicz, Sławomir Dudek, Dawid Pachucki, Konrad Walczyk	
<i>Reasons why Poland avoided the 2007-2009 recession</i> Maria Drozdowicz-Bieć	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CIRET, www.ciret.org.

Tabela 7. *Economic tendency surveys and economic policy*, 31 konferencja CIRET, Wiedeń, Austria, 5-8 września 2012 r.

IRG	UEP
<i>Bayesian averaging of classical estimates in forecasting macroeconomic indicators with using business survey data</i> Bartosz Witkowski, Piotr Białowolski, Tomasz Kuszewski	<i>The macro-economic outcome of the global financial crisis in new EU members states and how it reflects on qualitative confidence indicators. A sectoral approach</i> Małgorzata Kokocińska, Jacek Jankiewicz
<i>Information content of survey data: Applications of entropy and dissimilarity measures</i> Emilia Tomczyk	<i>Changes in economic situation and the behaviour of households in the Polish banking services market</i> Józef Garczarczyk, Marek Mocek, Robert Skikiewicz
<i>Accounting for biases in consumer tendency surveys</i> Piotr Białowolski	<i>The global financial crisis and its consequences in the real economy and the expectations of consumers in the European Union</i> Jacek Jankiewicz
<i>Proposal of an alternative measurement method</i> Maria Drozdowicz-Bieć	
<i>European Economy – where does it go to?</i> Konrad Walczyk, Elżbieta Adamowicz, Sławomir Dudek, Dawid Pachucki	
<i>The dynamics of business cycles</i> Robert Pater	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CIRET, www.ciret.org.

Poruszana tematyka oprócz stałego nurtu badań, dotyczącego samych metod badawczych, w dużej części dotyczyła bieżących problemów gospodarczych. Zaprezentowano łącznie pięć referatów bezpośrednio nawiązujących w tytule do problemu światowego kryzysu finansowego, widzianego przez pryzmat jakościowych wskaźników koniunktury.

Potwierdza to często wskazywaną cechę tej metody w postaci możliwości szybkiego diagnozowania stanu gospodarek. Najczęściej wskaźniki jakościowe łączono ze wskaźnikami ilościowymi. Z punktu widzenia rodzaju wskaźników użytych do objaśniania zjawisk kryzysowych warto zwrócić uwagę na sięganie nie tylko po standardowe wielkości, ale także po wskaźniki zaufania, które w Polsce nie są jeszcze traktowane jako pełnowartościowe źródło informacji. Tymczasem, w sytuacji braku porównywalnych baz danych między krajami mogą one służyć jako przybliżony substytut indeksów klimatu koniunktury. W szczególności dotyczy to przekrojów badawczych o charakterze strukturalnym, odnoszących się do rodzajów działalności gospodarczej.

Podjęcie bieżących tematów z zastosowaniem testów koniunktury było i jest możliwe ze względu na dysponowanie długimi szeregami danych. Drugim warunkiem jest ich szybkie pozyskiwanie, co zwłaszcza w okresie spowolnienia gospodarczego stanowi o ich atrakcyjności poznawczej. Nie stoi to w sprzeczności z systematycznymi badaniami nad zachodzącymi zmianami w długim okresie, który to nurt pozostaje dominujący w szczególności w badaniach IRG SGH. Integracja z grupą badawczą reprezentującą profil ekonometryczny powoduje klasyczny efekt synergii. Referaty zgłaszane przez UEP w większym stopniu są wynikiem poszukiwania możliwych zastosowań jakościowych wskaźników koniunktury i wybiórczego ilustrowania przez nie nowych zakresów analiz. Brak identyfikacji z własną bazą danych nie inspiruje już do systematycznych analiz i opracowań służących doskonaleniu metody. Rolę tę powinien przejąć GUS. W analizowanym okresie 2000-2012 przedstawiciele GUS wygłosili dwa referaty. Dotyczyły one aktywności inwestycyjnej (2004, Warszawa) i sektora usług (2006, Rzym).

6. Uwagi końcowe

Przedstawiona w skrócie i widziana przez pryzmat doświadczeń tzw. „zespołu poznańskiego” historia badań koniunktury prowadzonych przez GUS, traktowana jako alternatywna ścieżka wobec badań IRG SGH, oraz porównawczy przegląd aktywności publikacyjnej obu ośrodków skłaniają do kilku ogólniejszych wniosków i refleksji.

Po pierwsze, niewątpliwie fakt posiadania własnej bazy danych (IRG SGH) wpływa pozytywnie na podejmowanie długofalowych badań z zastosowaniem jakościowych badań koniunktury, zarówno w znaczeniu podejmowania aktualnych problemów badawczych, jak i w znaczeniu prac nad monitorowaniem użyteczności samej metody. Sprzyja to też

poszerzaniu zespołu badawczego. Między innymi tego wyrazem jest liczbową przewagę prezentowanych referatów na konferencjach CIRET.

Po drugie, systematyczne rozwijanie badań koniunktury przez GUS stwarza możliwości szerokiego dostępu do ich wyników i umożliwia wielu autorom sięganie ich w pracach badawczych do alternatywnych w stosunku do statystyki ilościowej źródeł informacji. Korzystanie z tych wyników w pracach badawczych, jak pokazuje doświadczenie, ma jednak charakter wybiórczy i nawet prekursorów wprowadzenia tej metody do praktyki statystycznej GUS nie skłania do pogłębionych analiz. Jest to też wynikiem braku dostępu do pełnej bazy danych.

Po trzecie, współpraca między ośrodkami badawczymi powinna prowadzić do wspólnych projektów badawczych.

Załącznik 1. Wybrane prace dokumentujące działania związane z wprowadzeniem badań koniunktury do praktyki GUS w latach 1988-1993 (w porządku chronologicznym)

- Barczyk R., Kokocińska M., Rekowski M., *Możliwości i zakres badania koniunktury gospodarczej w gospodarce polskiej w latach 80. Podstawowe założenia poznawczo-metodologiczne*, IGN, Warszawa 1988
- Barczyk R., Kalinin D., Kokocińska M., *Ocena wartości poznawczych wskaźników jakościowych w gospodarce polskiej*, seminarium Instytutu Gospodarki Narodowej, Warszawa 1989, maszynopis
- Kalinin D., Kokocińska M., Rekowski M., *Ocena metody testu koniunkturalnego do badań zmian aktywności gospodarczej przedsiębiorstw w Polsce*, seminarium Centralnego Urzędu Planowania, Warszawa 1990
- Kokocińska M., *Aktywność gospodarcza małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce światło badań metodą testu koniunkturalnego*, materiały z konferencji pt. *Małe i średnie przedsiębiorstwa państwowe w procesie przekształceń własnościowych*, Urząd Wojewódzki w Poznaniu i Zarząd Regionu Wielkopolska NSSZ Solidarność, Poznań 1990
- Kokocińska M., Przybylska-Kapuścińska W., *Test koniunkturalny jako metoda formułowania krótkookresowych prognoz gospodarczych*, międzynarodowa konferencja pt. *Prognozowanie procesów gospodarczych*, Uniwersytet Łódzki, Instytut Ekonometrii i Statystyki, Jachranka, grudzień 1990, maszynopis
- Kokocińska M., *Problemy statystyki i klasyfikacji małych i średnich przedsiębiorstw*, w: *Aktywność gospodarcza małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w świetle badań metodą testu koniunkturalnego*, Szkoła Główna Planowania i Statystyki, Warszawa 1990
- Barczyk R., Kokocińska M., Przybylska-Kapuścińska W., *Możliwości adaptacji ankiet koniunkturalnych, stosowanych w gospodarkach rynkowych do warunków polskich*, opracowanie dla Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS-PAN, 1990
- Kokocińska M., Przybylska-Kapuścińska W., *Test koniunkturalny – metoda formułowania krótkookresowych prognoz gospodarczych*, „Gospodarka Narodowa”, nr 9, 1991
- Kokocińska M., Przybylska-Kapuścińska W., *Business survey – Instrument of short-term forecast in Polish manufacturing industry*, CIRET Studien 43, Center for International Research and Economic Tendency Surveys, Monachium 1991

- Kokocińska M., Barczyk R., *Adaptation of business surveys method to the analyses of business conditions in the Polish economy*, warsztaty pt. *Opinion surveys for business and consumers and time series analysis*, Monachium 1991
- Kokocińska M., Przybylska-Kapuścińska W., *The application of the method of the business surveys in intermediate economics*, XVIII międzynarodowa konferencja nt. *Problems of building and estimation of large econometric models*, Warszawa 1991
- Kokocińska M., Przybylska-Kapuścińska W., *Accuracy of short-term economic prognoses in the light of different indicators, estimated by means of business survey method*, konferencja pt. *Makromodele*, 1992
- Barczyk R., Kokocińska M., Przybylska-Kapuścińska W., *Experiences with business surveys in the construction sector in Poland*, warsztaty pt. *Qualitative business surveys in transition countries*, Warszawa 1992
- Barczyk R., Kokocińska M., Przybylska-Kapuścińska W., *Zatrudnienie w ocenach przedsiębiorstw w Polsce w okresie transformacji*, w: *Rynek pracy w trakcie transformacji systemowej w Polsce*, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 1992
- Barczyk R., Kokocińska M., Przybylska-Kapuścińska W., *Analiza porównawcza kształtowania się wybranych wskaźników jakościowych i ilościowych, oszacowanych dla polskiego przemysłu przetwórczego w latach 1988-1992*, Zeszyt 202, Zakład Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS-PAN, Warszawa 1992
- Barczyk R., Kokocińska M., Przybylska-Kapuścińska W., *Employment in the Polish economy under transformation period as evaluated by enterprises*, „Recess – Research Bulletin”, vol. 1, Warszawa 1992
- Kokocińska M., Przybylska-Kapuścińska W., *Stan świadomości ekonomicznej kierownictw polskich przedsiębiorstw w świetle badań metodą testu koniunkturalnego*, w: *Drogi wyjścia z polskiego kryzysu gospodarczego*, PWN, Warszawa 1992
- Kokocińska M., Przybylska-Kapuścińska W., *Krótkookresowe prognozy popytu i produkcji w świetle badań metodą testu koniunkturalnego*, „Gospodarka Narodowa”, 1992, nr 4
- Barczyk R., Kokocińska M., Przybylska-Kapuścińska W., Rekowski M., *Synchronizacja metody testu koniunkturalnego, stosowanej w gospodarce polskiej z badaniami ankietowymi prowadzonymi w EWG*, opracowanie dla Komitetu Badań Naukowych w Warszawie, 1992
- Barczyk R., Kokocińska M., Przybylska-Kapuścińska W., Rekowski M., *Wykorzystanie wyników metody testu koniunkturalnego dla polityki*

gospodarczej okresu transformacji, opracowanie dla Komitetu Badań Naukowych w Warszawie, 1992

Gaca A., Kokocińska M., Przybylska-Kapuścińska W., *The outline of methodology for business test method in Polish construction*, warsztaty nt. *Short-term economic indicators in countries in transition. Qualitative business surveys recent experience and evaluation*, Poznań, czerwiec 1993

Kokocińska M., Przybylska-Kapuścińska W., *Assesment of short-term forecast in public and private sector*, w: *Problems of building and estimation of econometric models*, PAN i Uniwersytet Łódzki, Łódź 1993

Kokocińska M., Przybylska-Kapuścińska W., *Polish manufacturing industry in the light of business surveys method*, w: *Problems of building and estimation of econometric models*, PAN i Uniwersytet Łódzki, Łódź 1993

Artykuły publicystyczne i popularno-naukowe w okresie 1989-1991. Łącznie 48 pozycji w: „Gazeta Bankowa”, „Życie Gospodarcze”, „Business News from Poland”, „Biuletyn PAP”, „Boss”, „Rzeczpospolita”, „Economic Review”.

Załącznik 2. Prace własne i we współautorstwie, wykorzystujące badania koniunktury GUS w latach 1993-2012 (w porządku chronologicznym)

- Kokocińska M., *Małe i średnie przedsiębiorstwa w okresie transformacji gospodarki Polski*, „Zeszyty Naukowe”, Seria II, Zeszyt 133 (prace habilitacyjne), Akademia Ekonomiczna, Poznań 1993
- Gruchman B., Kokocińska M., Przybylska-Kapuścińska W., *Milieu innovateur dans l'économie a transition*, warsztaty GREMI IV, Ascona (Szwajcaria), listopad 1993
- Kokocińska M., Przybylska-Kapuścińska W., *Prognozowanie koniunktury metodą testu koniunkturalnego*, „Gospodarka Narodowa”, nr 2, 1994, s. 24-27
- Kokocińska M., *The application of the business survey method in regional studies in the transformastion period*, w: *Changes in the regional economy in the period of system transformation*, pr. zb. pod red. R. Domańskiego i E. Judge, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1994, s. 223-243
- Kokocińska M., Przybylska-Kapuścińska W., *Merging the Results of Business Surveys*, w: *Selected papers submitted to the 22nd CIRET conference 1995 in Singapure*, pr. zb. pod red. A. G. Köhlera, K. H. Oppenlandera i G. Posera, Studien 50, 1996, s. 121-132
- Kokocińska M., Przybylska-Kapuścińska W., *Analiza porównawcza wyników badania koniunktury i statystyki ilościowej w przemyśle przetwórczym*, w: *Koniunktura gospodarcza Polski. Analiza grup produktowych*, pr. zb. pod red. M. Rekowskiego, Wydawnictwo Akademia, Poznań 1997, s. 181-204
- Kokocińska M., Przybylska-Kapuścińska W., *Cechy, budowa i zawartość merytoryczna ankiet koniunkturalnych*, w: *Koniunktura gospodarcza Polski. Analiza grup produktowych*, pr. zb. pod red. M. Rekowskiego, Wydawnictwo Akademia, Poznań 1997, s. 62-75
- Kokocińska M., Przybylska-Kapuścińska W., *Koniunktura przemysłu przetwórczego*, w: *Koniunktura gospodarcza Polski. Analiza grup produktowych*, pr. zb. pod red. M. Rekowskiego, Wydawnictwo Akademia, Poznań 1997, s. 80-100
- Kokocińska M., 1997, *Adaptacja metody testu koniunkturalnego do warunków okresu transformacji*, w: *Koniunktura gospodarcza Polski. Analiza grup produktowych*, pr. zb. pod red. M. Rekowskiego, Wydawnictwo Akademia, Poznań 1997, s.77 –80

- Kokocińska M., Kozłowska A., *Metoda łączenia wskaźników jakościowych i ilościowych jako narzędzie analiz gospodarczych*, w: *Koniunktura gospodarcza Polski. Analiza grup produktowych*, pr. zb. pod red. M. Rekowskiego, Wydawnictwo Akademia, Poznań 1997, s. 221-240
- Kokocińska M., *Konkurencyjność polskich przedsiębiorstw w świetle badań koniunktury*, w: *Konkurencyjność podmiotów gospodarczych w procesie integracji i globalizacji*, Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej, Poznań 2001, s. 103-112
- Kokocińska M., *Sytuacja koniunkturalna a konkurencyjność*, w: *Konkurencyjność przedsiębiorstw - nowe podejście*, pr. zb. pod red. E. Skawińskiej, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 113-143
- Gaweł A., Kokocińska M., *Modelling employment in Poland: A quantitative vs qualitative approach*, „Emergo. Journal of Transforming Economies”, 2004, s. 2-14
- Kokocińska M., *Tendencje zmian selektywnych jakościowych wskaźników koniunktury jako kryterium wyodrębniania faz aktywności gospodarczej w Polsce*, w: *Funkcjonowanie gospodarki polskiej w warunkach integracji i globalizacji*, pr. zb. pod red. M. Kokocińskiej, Wydawnictwo Naukowe Katedry Mikroekonomii Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2005, s. 59-68
- Kokocińska M., *Małe i średnie przedsiębiorstwa w badaniach koniunktury*, w: *Uwarunkowania rynkowe rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2005, s. 83-98
- Kokocińska M., *Economic situation test diagnostic values under the conditions of transformation and globalisation*, w: *Economic tendency surveys and cyclical indicators. Polish contribution to the 27th CIRET conference*, pr. zb. pod red. E. Adamowicz i J. Klimkowskiej, „Prace i Materiały Instytutu Rozwoju Gospodarczego SGH”, nr 75, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2005, s. 242-257
- Kokocińska M., *Fluctuations in economic activity of Polish manufacturing in the period of 1992-2004*, w: *Business tendency surveys at the Poznań University of Economics*, pr. zb. pod red. J. Garczarczyka i M. Rekowskiego, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2006, s. 110-126
- Kokocińska M., Strzała K., *Zintegrowany system oceny aktywności przedsiębiorstw i prognozowania kategorii makroekonomicznych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2007, s. 139

- Jankiewicz J., Kokocińska M., *Stability of regional entrepreneurial tissue*, w: *Entrepreneurial tissue and regional economy: Case studies of selected Polish and Spanish regions*, pr. zb. pod red. M. Rekowskiego, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2008, s. 93-114
- Kokocińska M., Strzała K., *Using business tendency surveys for short-term forecasting of macro-categories*, w: *Survey data in economic research. Polish contribution to the 28th CIRET conference*, pr. zb. pod red. J. Klimkowskiej, „Prace i Materiały Instytutu Rozwoju Gospodarczego SGH”, nr 79, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2008, s. 7-22
- Jankiewicz J., Kokocińska M., *Zmiany barier działalności w ocenach małych, średnich i dużych przedsiębiorstw w kontekście wahań koniunkturalnych – ujęcie sektorowe*, w: *Prace Katedry Mikroekonomii Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu*, pr. zb. pod red. A. Gawęł, „Zeszyty Naukowe”, nr 132, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2010, s. 7-26,
- Jankiewicz J., Kokocińska M., *Consumer confidence indexes in new EU member states*, w: *Business surveys, business cycles. Polish contribution to the 30th CIRET conference*, pr. zb. pod red. M. Drozdowicz-Bieć, „Prace i Materiały Instytutu Rozwoju Gospodarczego SGH”, nr 86, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2011, s. 136-161
- Kokocińska M., *Uwarunkowania i możliwości dekompozycji sektora MŚP*, w: *Prace Katedry Mikroekonomii Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu*, pr. zb. pod red. M. Kokocińskiej, „Zeszyty Naukowe”, nr 215, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2011
- Kokocińska M., *Małe i średnie przedsiębiorstwa w gospodarkach europejskich*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2012